

Poznań, 20 lutego 2025

Recenzja rozprawy doktorskiej

Tytuł: *Kontrakt na różnicę w prawie polskim – zagadnienia cywilnoprawne*

Autor: mgr Jakub Oleszczak

Jednostka prowadząca przewód: Uniwersytet Łódzki, Wydział Prawa i Administracji

Promotor: dr hab. Szymon Byczko, prof. UŁ

Recenzent: prof. dr hab. Tomasz Sójka, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

1. Ocena tematu rozprawy i jej znaczenia dla nauki

Rozprawa doktorska mgr Jakuba Oleszczaka poświęcona jest analizie kontraktu na różnicę (*Contract for Difference – CFD*) z perspektywy prawa cywilnego. Temat ten, choć niezwykle istotny w praktyce obrotu gospodarczego i finansowego, nie doczekał się dotychczas kompleksowego opracowania w polskiej nauce prawa cywilnego. Wybór tematu należy więc ocenić jako w pełni uzasadniony, a rozprawę jako istotny wkład w badania nad prawną problematyką instrumentów pochodnych.

2. Struktura i metodologia pracy

Rozprawa składa się z ośmiu rozdziałów, które można podzielić na trzy zasadnicze części:

1. wprowadzającą (rozdziały I i II),
2. analityczną (rozdziały III-VII) oraz
3. poświęconą problematyce wadliwości kontraktów CFD (rozdział VIII).

W zakresie metodologicznym praca bazuje na analizie dogmatyczno-prawnej, wspomaganej wynikami badań empirycznych dotyczących treści umów CFD stosowanych w praktyce rynkowej. Zastosowana metodologia pozwala na interesujące zestawienie umów CFD z innymi typami kontraktów spotykanyymi w obrocie na rynkach finansowych.

3. Krytyczna analiza treści rozprawy

Rozdział I – zagadnienia historyczne

Rozdział ten poświęcony jest genezie instrumentów pochodnych, poczynwszy od starożytności, poprzez rozwój instrumentów terminowych na rynkach holenderskich i angielskich, aż po współczesny rynek CFD. Należy zauważyć, że analiza ta, choć poprawna pod względem faktograficznym, nie wnosi istotnej wartości do głównej linii argumentacyjnej pracy. Historia

instrumentów pochodnych nie ma bowiem bezpośredniego wpływu na ocenę prawną kontraktu CFD w polskim systemie prawnym. Rozdział ten wydaje się zbyt rozwlekły i nieproporcjonalny względem reszty pracy – jego skrócenie lub pominięcie nie wpłynęłoby negatywnie na wartość naukową rozprawy.

Rozdział II – definicja instrumentu pochodnego

Autor podejmuje próbę zdefiniowania pojęcia „instrumentu pochodnego” na gruncie prawa cywilnego. Jednakże definicja ta ma charakter raczej odtwórczy i deskryptywny – opiera się głównie na istniejących regulacjach oraz doktrynie, nie wnosząc nowatorskich elementów do dyskusji naukowej. Z uwagi na to, że głównym celem rozprawy jest analiza kontraktów CFD, a nie dogłębna systematyzacja pojęć związanych z instrumentami pochodnymi, ten fragment pracy mógłby zostać bardziej syntetyczny.

Rozdziały III–VII – analiza funkcjonowania rynku CFD i porównania z innymi umowami

Największą wartość merytoryczną rozprawy stanowią rozdziały III–VII, w których autor szczegółowo analizuje funkcjonowanie rynku FOREX, w tym charakterystykę kontraktów CFD.

- Bardzo cennym elementem jest analiza praktycznych aspektów funkcjonowania kontraktów CFD, w tym relacji pomiędzy inwestorem a firmą inwestycyjną oraz modeli ich działania.
- Wartościowe są również uwagi dotyczące problematyki spekulacyjnego charakteru tych kontraktów oraz ich klasyfikacji jako instrumentów wysokiego ryzyka.
- Interesującym i oryginalnym wątkiem jest porównanie kontraktów CFD z innymi umowami, w szczególności z umową zakładu oraz umową ubezpieczenia. Autor w przekonujący sposób wykazuje zarówno podobieństwa, jak i istotne różnice między tymi kontraktami.

Rozdział VIII – problematyka wadliwości kontraktów CFD

Najbardziej wartościową częścią pracy jest rozdział VIII, poświęcony spotykanym w praktyce wadliwościom kontraktów CFD, w szczególności w kontekście:

- granic swobody umów,
- problematyki klauzul niedozwolonych (abuzywnych) w obrocie konsumenckim.

Autor w sposób kompleksowy i przekonujący argumentuje, że kontrakty CFD mieszczą się w ramach swobody umów, ale jednocześnie w ich standardowej treści mogą występować klauzule abuzywne sprzeczne z zasadami ochrony konsumentów. Analiza ta ma istotną wartość praktyczną, ponieważ pozwala zidentyfikować kluczowe problemy regulacyjne i wskazać potencjalne kierunki zmian legislacyjnych lub interwencji organów nadzoru.

4. Pytanie do doktoranta

W kontekście przeprowadzonych rozważań chciałbym sformułować pytanie do doktoranta dotyczące dopuszczalności jednej z praktyk spotykanych na rynku kontraktów CFD.

Mianowicie, czy klauzula umowna, która pozwala domowi maklerskiemu (firmie inwestycyjnej) odrzucić zlecenie zawarcia kontraktu na różnicę w sytuacji, gdy firma orientuje się, że klient korzysta z zaawansowanych narzędzi technologicznych (np. specjalistycznego oprogramowania umożliwiającego szybszą predykcję zmian cen instrumentu bazowego), jest zgodna z zasadami swobody umów oraz zasadami uczciwego obrotu? Jakie przepisy polskiego prawa cywilnego lub regulacji rynku finansowego mogą mieć tu zastosowanie?

5. Wnioski końcowe i rekomendacja

Rozprawa mgr Jakuba Oleszczaka stanowi istotny wkład w polską naukę prawa cywilnego. Mimo pewnych uwag dotyczących struktury i nadmiernie rozbudowanych fragmentów historycznych, analiza przeprowadzona w rozdziałach III–VIII jest bardzo wartościowa i wyróżnia się wysokim poziomem merytorycznym.

Uważam, że recenzowana rozprawa doktorska spełnia wymagania, o których mowa w ustawie – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z 2018 roku ze zm., a w szczególności art. 187, zgodnie z którym rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wykazywać umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej oraz prezentować ogólną wiedzę teoretyczną kandydata. W konsekwencji może ona stanowić podstawę nadania Autorowi stopnia doktora.

Rekomenduję dopuszczenie pracy do obrony oraz nadanie mgr Jakubowi Oleszczakowi stopnia doktora nauk prawnych.

prof. dr hab. Tomasz Sójka